

Феномен «кольорової революції» як політичного явища сучасності

У статті визначено суть поняття «революція» та виокремлено фактори, що впливають на можливість її проведення. Наголошено на різних підходах до визначення політичної революції. Розглянуто у порівнянні суть «кольорових революцій» на основі теоретичного підходу багатьох як вітчизняних, так і закордонних дослідників.

Виокремлено особливості «кольорових революцій»: 1) можливі лише в тих суспільствах, які ще не розподілені на класи за капіталістичним принципом або ж ще не усвідомили цього розподілу; 2) формою революції є масові мітинги, демонстрації та пікетування, які проводить опозиція після виборів, результати котрих не задовольняють опозицію. Масові протести призводять до повторного голосування або до силового захоплення органів влади натовпом протестантів і втечі головних політичних фігур із країни та проведення нових виборів. В обох випадках до влади приходять опозиція; 3) революція відбувається під антикорупційними та радикально-демократичними лозунгами; 4) попередні революції утворюються численні молодіжні організації, які згодом формуються в так звані «польові загони революції»; 5) безкровний характер.

До факторів, які сприяють успіху «кольорових революцій», відносять внутрішні та зовнішні. Основними внутрішніми факторами є корупція; економічна напруга; етнічні конфлікти на території держави; відсутність будь-яких перспектив у населення. В усіх випадках «кольорових» переворотів активну роль брав на себе «зовнішній гравець», без якого жодна з проведених революцій ніколи б не відбулася. Цим гравцем є США.

Наголошено на 10 факторах «кольорових революцій», які визначив С. Белковський: зовнішній тиск; делегітимізація; параліч вертикальної соціальної мобільності; суперечності всередині владної еліти; відсутність проекту майбутнього; опозиційна сила; неможливість влади використати силу; регіонально-етнічні суперечності; особиста унія бюрократів та політиків у правлячому класі; приводом для революції може бути фальсифікація виборів або серйозна локальна катастрофа.

Висвітлено технологічний алгоритм «кольорових революцій», а також проаналізовано приклади «кольорових революцій».

Ключові слова: «кольорові революції», революція, політична революція, державний переворот, зміна влади, фальсифікації виборів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нещодавно Україна знову зіткнулась із прикладом так званих «кольорових» революцій – Революцією Гідності, – хоча її результат був набагато кривавіший та зтяжніший, на відміну від попередніх. Відомо, що пострадянські майдани призвели не до революцій, а до державних переворотів, зміни влади. Минуло близько п'ятнадцяти років після завершення перших «кольорових революцій», тому вивчення їх феномену із погляду ефекту їх впливу на політичні системи в пострадянських країнах є досить актуальним і нагальним.

Революція (від лат. *revolutio* – поворот, переворот) – корінні, глибокі якісні зміни в розвитку певних явищ природи, суспільства, засобів виробництва, різних галузей знань [21]. Революції виникають і здійснюються як результат накопичення суперечностей у процесі еволюційного розвитку, котрі розв'язуються переворотом, стрибком, різкими змінами. Соціально-політичні революції різняться за своїм розмахом, характером, рушійними силами, цілями й завданнями: антиімперіалістичні (національно-визвольні, антиколоніальні), буржуазні, буржуазно-демократичні, народні, народно-демократичні, соціалістичні.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. С. Хантінгтон стверджував: «революція – це швидка та фундаментальна внутрішня зміна, що досягається насильницьким способом, передбачаючи внутрішню зміну панівних цінностей і міфів суспільства, його політичних інститутів, соціальної структури, керівництва, а також політичної діяльності уряду» [33, с. 270]. На основі цього визначення науковець виділив два типи революцій – західний і східний. Західні відбуваються внаслідок слабкості традиційних режимів і характеризуються двома фазами – правлінням поміркованих та приходом радикалів, які зазвичай спричиняють початок терору. Східний тип революцій відбувається внаслідок вузькості модернізаційних режимів і характеризується слабкістю поміркованих сил [33, с. 278–279].

С. Хантінгтон також виокремив дві основні передумови будь-якої революції: нездатність політичних інститутів бути коридорами входу в політику для нових соціально-політичних сил та

еліт; мобілізація відчужених від політики груп із метою участі в ній. Можливість здійснення революції в країні, що модернізується, залежить від таких факторів:

- рівня відчуження міського середнього класу – інтелектуалів, професіоналів, буржуазії;
- рівня відчуження селян від політичного життя;
- рівня об'єднання міського середнього класу й селян не лише в боротьбі проти спільного ворога, але й за перемогу націоналізму [34].

Е. Гідденс виокремлює низку умов, які дають змогу вважати ті чи інші політичні зміни революцією: 1) у революції присутні «масові соціальні рухи»; 2) революція веде до широкомасштабних реформ чи змін; 3) революція передбачає загрозу насилля чи його застосування з боку учасників масового руху [6, с. 568].

Політичний енциклопедичний словник дає таке класичне визначення «політичної революції»: «суспільний рух і переворот, мета яких – повалення старого режиму шляхом (насильницького) завоювання політичної влади і здійснення докорінних змін політичного життя суспільства. «Політична революція» спричиняє зміни у характері державної влади і у особистому складі державного керівництва. Вона триватиме до того часу, поки не будуть зламані монополія контролю і сила старого ладу, а нова гегемонічна група відновить суверенну владу держави. Революція може спровокувати контрреволюцію, а іноді й реставрацію попереднього режиму» [22, с. 565].

В. Воловик визначає вже «політичну революцію – поняття, що позначає корінні якісні зміни у сформованій системі державного устрою, державної влади того чи іншого суспільства, що переривають еволюційний плин політичного процесу, переводячи його на якісно інший, більш високий ступінь розвитку, що дозволяє повніше задовольняти суспільні потреби в удосконалюванні державного апарату» [4, с. 49–50].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Політична революція – це суспільний рух і переворот, котрі ставлять за мету повалення старого режиму шляхом насильницького завоювання політичної влади й здійснення докорінних змін політики, життя суспільства. Головним питанням є питання про політичну, державну владу, про те, яким соціальним спільнотам вона належить і кому з них вона належатиме [21]. Усі політичні революції в процесі їх підготовки та проведення ставлять за мету утвердження демократичної влади, влади народу. Проте, як свідчить історія, політичні революції нерідко відкривають шлях недемократичному режимові. Узагалі малоімовірно, щоб насильницька революція породила більш досконалу демократію. Однак установлення тоталітарних, авторитарних, теократичних режимів не означає, що революції не несуть у собі соціально-економічного прогресу. Але при цьому перехід до істинно демократичного владарювання відбувається саме за мирних умов, тобто шляхом реформ [12, с. 155].

У політичній кризі – вищій стадії розвитку конфлікту поведінка опозиційних сил визначає й визначається формами вияву цієї кризи, наприклад політичним переворотом. Ідеться про спробу замінити зруйнований консенсус пануванням одних політичних сил над іншими. Сам собою такий переворот не може відновити стабільності. Як правило, він має поверховий характер, не змінює базових структур. Або громадянська війна, яка виникає через неспроможність суспільства відновити свою стабільність за допомогою політичних засобів. Головними діючими силами можуть виступати соціальні, національні й релігійні сили. Як наслідок – або повний розлад системи, або (частіше) перемога однієї зі сторін. Якщо збережена система, то перемога повністю не знімає суперечностей, вони залишаються десь у глибинах і можуть знову вийти на поверхню за нових умов. Тому громадянська війна – малоефективний засіб стабілізації ситуації.

Щоб змінити політичну ситуацію на свою користь, антисистемні, опозиційні сили повинні бути спроможними тією чи іншою мірою нейтралізувати заходи правлячих кіл, протиставити їм свою ефективну тактику. Для цього потрібна реалістична оцінка тенденцій соціально-політичних відносин, співвідношення діючих політичних сил. Життєво важливим є вибір оптимальних форм політичної боротьби – насильницьких чи ненасильницьких, мирних. Від удалого вибору значною мірою залежить, чи буде досягнута опозиційними силами їхня мета, чи конфлікт буде розв'язаний і політична криза подолана в їхніх інтересах.

Щодо політичного насильництва існують різні думки. Звичайно, є політичні цілі, які не можуть бути досягнуті без використання форм насильницької боротьби. Без них, мабуть, неможливо обійтися, коли реакційні сили чинять збройний опір назрілим демократичним перетворенням. У сучасному світі без насильства не можна покінчити з терором, тим більше, якщо він проголошується

провідним принципом зовнішньої політики. Навіть у суспільствах, які прагнуть до гуманізму, свободи й демократії, насильство вважається дієвим засобом розв'язання надзвичайних конфліктів, а тому й необхідним. Проте за своєю суттю воно не може бути по-справжньому конструктивним, не може стверджувати добра. Насильство, будучи адекватним засобом тільки для нейтралізації насильства, теж не втрачає своєї руйнівної сили. Його використання і з етичного, і з прагматичного погляду виправдане лише в тому випадку, коли руйнівні наслідки його менші від руйнівних наслідків того насилля, яке потрібно знищити [17, с. 160].

Тема «кольорових революцій» актуальна сьогодні, як ніколи. Відзначимо, що навіть Президент Російської Федерації 27 березня 2014 р. сказав, що потрібно проаналізувати всі «кольорові революції» останнього часу [26]. Крім того, незважаючи на важливість теми та пильну увагу до неї посадових осіб, науковців, у політичному дискурсі досі немає єдиної думки навіть щодо поняття «кольорової революції».

Революції можуть бути буржуазними, буржуазно-демократичними, «оксамитовими», «кольоровими» [2, с. 61]. Термін «оксамитова революція» введено в науковий обіг для визначення одного зі способів повалення комуністичних режимів. У 1989–1991 рр. стався обвальний крах комуністичних режимів за чотирма сценаріями: 1) поступових реформ (Польща, Угорщина); 2) насильницького усунення старої влади через народне повстання (Румунія); 3) унаслідок розпаду комуністичних імперій (держави, що утворилися на теренах Югославії та СРСР); 4) через «оксамитові» революції (Східна Німеччина, Чехословаччина, Болгарія) [27, с. 17].

Таблиця 1

Визначення «кольорових революцій»*

Г. Почепцов	«Кольорові революції» – це процес зміни правлячих режимів, який відбувається під тиском масових вуличних акцій протесту, за підтримки та фінансування зарубіжних недержавних організацій [24, с. 11].
І. Максимов	«Кольорова революція» – це переворот, який здійснюється в країні з демократичним режимом, що має певні внутрішні проблеми розвитку, який направляє та рухається інтересами третьої геополітичної сили [18, с. 9].
А.Ореховська	Особливість «кольорових революцій» зумовлена новою історичною ситуацією – сучасний світ є глобальним, причому в ньому домінують інформаційно-комунікативні мережі, існування яких зумовлено цифровим етапом інформаційної революції [20, с. 126].
О. Гапич та Д. Лушніков	Відмінна риса «кольорових революцій» – це спрямованість на додержання законності та чинних конституцій, що відрізняє їх від класичних революцій, які спрямовані на зміну конституційного ладу [5, с. 11].
Д. Юсупова-Фарзалиєва	«Кольорові революції» являють собою сукупність політичних подій, причини яких криються як у внутрішніх, так і у зовнішніх факторах [36, с. 29], серед яких суттєвими є такі: утрата контролю чинної адміністрації над політичними перехідними процесами; духовно-ідеологічні агресії та гуманітарні інтервенції, які здійснюються за допомогою інформаційно-комунікативних технологій; утручання іноземних учасників у конституційні процеси в середині країни.
С. Кіршенблат	Масові протести проти масштабних фальсифікацій виборів представниками чинного режиму – це найважливіша риса «кольорових революцій» легітимізації серед міжнародної спільноти та населення сприяло те, що акції протесту були спрямовані на захист демократичних прав громадян [13, с. 474].
Д. Дорофєєв	«Кольорові революції» – повернення правлячих еліт ненасильницьким шляхом, які стали основним засобом для досягнення зміни пострадянських режимів через електоральний механізм [9, с. 51].
О. Пономарьова та Г. Рудов	«Кольорові революції» являють собою вдосконалені модернізовані технології психоісторичної війни Заходу за світове панування [23, с. 37].
А. Гільов	«Кольорова революція» – узагальнена назва процесу зміни владної групи при широкій масовій мобілізації, причиною якої став протест проти офіційних результатів виборів до органів державної влади [7, с. 107].

1	2
А. Манойло	«Кольорові революції» – технології здійснення державних переворотів і зовнішнього управління політичною ситуацією в країні в умовах політичної нестабільності, у яких тиск на владу здійснюється у формі політичного шантажу молодіжного протестного руху [11].
З. Вердиханова	«Кольорова революція» як політичний феномен XXI ст. являє собою багатовимірний процес комплексної взаємодії політичних сил, що виявляється як різновид політичного конфлікту й характеризується особливостями революції як комплексу політичних змін з участю мас, державного перевороту як процесу зміни влади внаслідок боротьби політичних еліт, що протікає ненасильницьким способом (мітинги, акції протесту) [3, с. 71–72].
С. Гриняєв	«Кольорова революція» – особлива форма боротьби (політичного втручання), спрямована на створення конфліктного потенціалу з метою зміни державної влади, що принципово змінює підставу її легітимності, а також призводить до геоекономічної та геополітичної переорієнтації держави [10, с. 199]
С. Наумкіна та Г. Кравець	Механізм сучасної революції передбачає поступову зміну таких фаз: революційна ситуація – безпосереднє здійснення виступу народних мас (отримання влади) – перетворення після захоплення влади. Найбільш вагомую фазою (стадією) протікання революції вони вважають останню – стадію здійснення перетворень у суспільстві після захоплення влади [19]

* Складено автором.

Так, «оксамитові революції» відрізняються від попередніх тим, що зміна політичного режиму переважно відбувається без застосування зброї. Можемо визначити такі особливості «кольорових революцій» (за А. Самбросом):

- 1) «кольорові революції» можливі лише в тих суспільствах, які ще не розподілені на класи за капіталістичним принципом або ж ще не усвідомили цього розподілу;
- 2) формою революції є масові мітинги, демонстрації та пікетування, котрі проводить опозиція після виборів, результати яких не задовольняють опозицію. У такому разі опозиція заявляє про фальсифікацію волевиявлення й порушення виборчих процедур. Масові протести призводять до повторного голосування або до силового захоплення органів влади натовпом протестантів і втечі головних політичних фігур із країни та проведення виборів. В обох випадках до влади приходять опозиція;
- 3) революція відбувається під антикорупційними та радикально-демократичними лозунгами;
- 4) напередодні революції утворюються численні молодіжні організації, які згодом формуються в так звані «польові загони революції»;
- 5) безкровний характер [28].

До факторів, які сприяють успіху «кольорових революцій», відносять внутрішні та зовнішні. Основними внутрішніми факторами є корупція; економічна напруга; етнічні конфлікти на території держави; відсутність будь-яких перспектив у населення. В усіх випадках «кольорових» переворотів активну роль брав на себе «зовнішній гравець», без якого жодна з проведених революцій ніколи б не відбулася. Цим гравцем є США [18, с. 8–9].

Варто наголосити на 10 факторах «кольорових революцій», які визначив С. Белковський: зовнішній тиск; делегітимізація; параліч вертикальної соціальної мобільності; суперечності всередині владної еліти; відсутність проекту майбутнього; опозиційна сила; неможливість влади використати силу; регіонально-етнічні суперечності; особиста унія бюрократів і політиків у правлячому класі; приводом для революції може бути фальсифікація виборів або серйозна локальна катастрофа [1].

Усталений технологічний алгоритм «кольорових революцій» проявляється таким чином: визначається енергетичний потенціал громадських груп, які здатні брати участь у революції; вирізняються політичні об'єднання, які спроможні стати двигуном політичного протесту; за допомогою спеціальних тренінгів готуються ударні сили революцій у воєнізованих молодіжних таборах; будується ланцюжок практичних цілей, які наближені до вимог мас; забезпечується перевага опозиції в електронних ЗМІ; використовуються видовищні масові дії для спонукання всіх незадоволених до активності; суспільство приводиться в стан анархії, починаються масові заворушення; управління здійснюється спеціально

підготовленими людьми; після захоплення влади починаються негласні чищення в державному апараті [24, 216–222].

Під «кольоровими революціями» переважно розуміють масовий протест та зміну влади в Сербії (2001 р.), Грузії (2003 р.), Україні (2004 р.), Киргизії (2005 р.). Крім того, до них відносять і невдалі спроби зі схожим сценарієм у Білорусі (2006 р.), Вірменії (2008 р.), Росії (2012 р.). «Кольорові революції» в Югославії, Грузії, Україні, Киргизстані схожі з «оксамитовими революціями» (наприклад у Чехословаччині, Східній Німеччині, Болгарії) тим, що вони відбувалися через масові протестні рухи, а не збройним шляхом, тобто мали один спосіб дії.

Найлагідніша революція відбулася в Чехословаччині в 1989 р. – «оксамитова революція». Найрезультативніша «кольорова» революція – у Грузії у 2003 р. – «революція троянд». Найкривавіша «кольорова» революція відбулася в Румунії в 1989 р. Революцією втрачених надій стала «тюльпанова» в Киргизстані у 2005 р. Найбільш репресована – це «волошкова/джинсова» революція в Білорусі у 2006 р. Найдовша революція відбулася в Литві (боротьба за незалежність тривала тут два роки).

«Помаранчеві революції» в Україні – кампанія загальнонаціональних протестів, мітингів, пікетів, страйків й інших акцій громадянської непокорності в нашій державі, організована та проведена прихильниками основного кандидата від опозиції на президентських виборах у листопаді-грудні 2004 р., після оголошення Центральною виборчою комісією попередніх результатів, згідно з якими переміг його суперник Віктор Янукович. Акція почалася 22 листопада 2004 р. після другого туру виборів.

Помаранчеві події осені – це громадянська реакція на консерватизм старого режиму, реакція у формі стихійного громадянського бунту. Його особливість у тому, що громадянський бунт змусив старий режим відмовитися від силового сценарію з «наступником», але бунт не в змозі сам оформити та кадрово забезпечити нову владу [37].

Основним результатом революції було призначення непередбаченого Конституцією повторного другого туру президентських виборів. Це стало можливим унаслідок компромісу, досягнутого фракціями Верховної Ради: одночасно з призначенням повторного другого туру виборів прийнято зміни до Конституції, які названо конституційною реформою. Конституційна реформа зменшила повноваження президента й таким чином знизила рівень значущості спірних президентських виборів [30].

Наступною хвилею народних протестів став «Євромайдан» 2013–2014 рр. Причин Майдану було чимало, але головними можна назвати такі:

- брехня й відмова від вступу до ЄС;
- узурпація влади Януковичем;
- тотальна корупція;
- свавілля міліції;
- посилені цензура;
- придушення громадянських свобод;
- репресії проти опозиції.

Серед небагатьох наукових публікацій щодо аналізу «Революції Гідності», на нашу думку, слід відзначити статтю Ю. Шведа «Революція гідності в контексті теорії соціальних революцій» [35], у якій дослідник визначив ознаки й основні причини революційної ситуації; А. Колодій «Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врядування в Україні» [14], у якій досліджено Майдан як унікальне явище в історії протестних рухів і мирних революцій, визначено цілі Майдану, розглянуто його в історичній традиції, узагальнено вимоги Майдану. Б. Глозов та Н. Сидоренко в публікації «Реформування системи організації державної влади в умовах глибокої політичної кризи» [8] аналізують характерні риси й причини глибокої кризи, у якій опинилась Україна наприкінці 2013 – на початку 2014 р., що загрожує цілісності та державному суверенітету України, і визначають невідкладні завдання, котрі потрібно виконати чинному уряду.

У світі мирні протести, які призводять до зміни влади, охрестили «кольоровими революціями». Саме такими були зміни політичних режимів на пострадянському просторі під час розвалу Союзу та деякі сучасні демонстрації. Досліджуючи різні аспекти визначення «кольорових революцій», можна зауважити що це поняття почали застосовувати щодо нових хвиль революцій, які мали ненавільницький характер.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Феномен «кольорової революції» як політичного явища сучасності досі не має чіткої дефініції. Різноманітні підходи до розуміння сутності «кольорової революції» зводяться до таких основних напрямів:

- «кольорову революцію» розглядають як сучасний приклад революційної трансформації, що відбувається за традиційними канонами революції з участю мас та зміною політичної системи;
- «кольорова революція» є різновидом державного перевороту, у межах якого владу захоплюють опозиційні сили без активної участі мас;
- «кольорова революція» являє собою сучасний аналог «оксамитової революції» кінця 80-х років ХХ ст.;
- «кольорова революція» – це не об’єктивний процес, а конструктивна чи політична технологія, яка нав’язується зовнішніми силами для перевороту в державі.

Джерела та літератури

1. Барсамов В. А. «Цветные революции»: теоретический и прикладной аспекты *Социс: Социологические исследования*: ежемес. науч. и общ.-полит. журн. Рос. акад. наук. – 2006. № 8. С. 57–66.
2. Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців: монографія/Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПІЕНД, 2012. 176 с.
3. Вердиханова З. В. Структурные и процессуальные характеристики феномена «цветных революций». *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки*. 2014. № 2 (30). С. 64–73.
4. Воловик В. Еволюція і революції, класи і нації. *Культурологічний вісник Нижньої Наддніпряниці*. 2006. Вип. 17. С. 46–52.
5. Гапич А. Э., Лушников Д. А. Технологии «цветных революций». Москва: РИОР, 2010. 132 с.
6. Гидденс Э. Социология. Москва: Эдиториал УРСС, 1999. 704 с.
7. Гилев А. В. Политические трансформации на постсоветском пространстве: имеют ли значение «цветные революции»? *Полития*. 2010. Т. 2 (57). С. 107–121.
8. Глотов Б, Сидоренко Н.. Реформування системи організації державної влади в умовах глибокої політичної кризи. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2. С. 3–12.
9. Дорофеев Д. В. «Цветные революции» в центральноазиатском регионе в контексте внешнеполитической стратегии США. *Культура народов Причерноморья*. 2008. № 125. С. 51–54.
10. Ирегулярные конфликты: «цветные революции». Анализ и оценка форм, приемов и способов ведения операций по смене режимов в суверенных государствах/под общ. ред. С. Н. Гриняева. Москва: АНО ЦСОиП, 2015. 236 с.
11. Карпович О. Г., Манойло А. В. Цветные революции: теория и практика демонтажа современных политических режимов: монография. Москва: Юнити-Дана, 2015. 111 с.
12. Кириллюк Ф. М. Політологія нової доби: посібник для ВНЗ. Київ: Академія, 2003. 450 с.
13. Кіршенблат С. В. Досвід використання моделі «кольорових революцій» у посткомуністичних регіонах. *Політологічні та соціологічні студії*: зб. наук. праць. 2010. П50. Т. IX. С. 463–474.
14. Колодій А. Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врядування. *Агора. Революція відбулася: що далі?* 2014. Вип. 13. С. 22–36.
15. Кульчицький С. Помаранчева революція. Київ: Генеза, 2005. 368 с.
16. Лейн Д. «Цветная» революция как политический феномен. *Социология: теория, методы, маркетинг*. 2010. С. 16–38.
17. Логвина В. Л. Політологія: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 304 с.
18. Максимов И. В. «Цветная» революция – социальный процесс или сетевая технология?: монография. Москва: Книга по Требованию, 2010. 116 с.
19. Наумкіна С. М., Кравець Г. В. Сучасні «західні» та «східні» революції : класична складова і особливості здійснення. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 56. С. 173–181.
20. Ореховская Н. Е. Сущность и место «цветных революций» в ряду революций. *Историческая и социально-образовательная мысль*. 2012. № 2 (12). С. 124–127.
21. Політологічний енциклопедичний словник/за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
22. Політологічний енциклопедичний словник/упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
23. Пономарева Е. Г., Рудов Г. А. «Цветные революции»: природа, символы, технологии. *Обозреватель. Observer*. 2012. № 3. С. 36–48.
24. Почепцов Г. Революция.com. Основы протестной инженерии. Москва: Европа, 2005. 532 с.
25. Пугачев В. П. Управление свободой. Москва: КомКнига, 2005. 272 с.

26. Путин: Необходимо провести анализ всех «цветных революций», в том числе на Украине. URL: <http://itartass.com/politica/1079136>.
27. Романюк О. Посткомуністичні революції. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4. С. 16–28.
28. Самброс А. «Феномен цветных революций». URL: http://politua.info/index.php?option=com_content&task=view&id=431.
29. Сасин Г. Кольорові революції : сутність, основні риси, причини виникнення та політичні наслідки. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. III (7), Issue: 42. P. 40–42.
30. Сірук М. Киргизька опозиція домоглася прийняття нової конституції. *День*. 2006. № 195. С. 3.
31. Соловей В. Д. «Цветные революции» и Россия. *Сравнительная политика*. 2011. № 1. С. 33–43.
32. Троцюк М. М. Політичні режими України та Грузії після «кольорових революцій». *Студентські наукові записки*. Серія «Соціально-політичні науки». 2011. Вип. 3. URL: <http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/868>.
33. Хантингтон С. Ф. Политический порядок в меняющихся обществах. Москва: Прогресс-Традиция, 2004. 480 с.
34. Хантингтон С. Ф. Третья волна. Демократизация в конце XX века; пер. с англ. Москва: РОССПЭН, 2003. 386 с.
35. Шведа Ю. «Революция гідності» в контексті загальної теорії соціальних революцій. *Агора. Революція відбулася: що далі?* 2014. Вип. 13. С. 5–14.
36. Юсупова-Фарзалиева Д. М. «Цветные революции» как следствие кризиса современных демократий. *Вестник Института стратегических исследований ПГЛУ*: сб. науч. трудов. 2012. Вып. 3: Эверсионный вектор мировой политики: теория, стратегия, тактика. С. 28–30.
37. Hale H. Regime Cycles: Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Russia. *World Politics*. 2005. Vol. 58. No. 1. P. 133–165.

References

1. Barsamov V. A. «Tsvetnye revoliutsyy»: teoreticheskyi i prykladnoi aspekty. *Sotsys: Sotsyolohycheskye issledovaniya : ezchemes. nauch. y obshch.-polyt. zhurn. Ros. akad. nauk*. 2006. № 8. S. 57–66.
2. Bevz T. A. Fenomen «revoliutsiia» u dyskursakh myslyteliv, politykiv, naukovtsiv : monohrafiia; Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa. K. : IPIEND, 2012. 176 s.
3. Verdykhanova Z. V. Strukturnye i protsessualnye kharakteristiki fenomena «tsvetnykh revoliutsyi». *Izvestiya vysshykh uchebnykh zavedenyi. Povolzhskiy rehyon. Obshchestvennye nauki*. 2014. № 2 (30). – S. 64–73.
4. Volovyk V. Evoliutsiia i revoliutsii, klasy i natsii. *Kulturolohichnyi visnyk Nyzhnoi Naddnyprianshchyny*. 2006. Vyp. 17. S. 46–52.
5. Нарыч А. Е., Lushnikov D. A. *Tekhnologii «tsvetnykh revoliutsyi*. M. : RYOR, 2010. 132 s.
6. Hyddens E. *Sotsyolohyia*. M. : Edytoryal URSS, 1999. 704 s.
7. Hylev A. V. Politicheskie transformatsyi na postsovetskom prostranstve: imeiut li znachenie «tsvetnye revoliutsyy»? *Polytyia*. 2010. T. 2 (57). S. 107–121.
8. Hlotov B., Sydorenko N. Reformuvannia systemy orhanizatsii derzhavnoi vldy v umovakh hlybokoi politychnoi kryzy. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 2014. Vyp. 2. S. 3–12.
9. Dorofeev D. V. «Tsvetnye revoliutsii» v tsentralnoazyatskom rehyone v kontekste vneshnepolytycheskoi stratehii SShA. *Kultura narodov Prychernomoria*. 2008. № 125. S. 51–54.
10. Irrehuliarnye konflikty: «tsvetnye revoliutsii». Analiz i otsenka form, priemov i sposobov vedeniia operatsyi po smene rezhymov v suverennykh hosudarstvakh/pod obshch. red. S. N. Hryniaeva. M.: ANO TsSOyP, 2015. 236 s.
11. Karpovych O. H., Manoilo A. V. *Tsvetnye revoliutsii : teoriia y praktika demontazha sovremennykh politicheskikh rezhymov: monohr*. M.: Yunyty-Dana, 2015. 111 s.
12. Kyryliuk F.M. *Politolohiia novoi doby. Posibnyk dlia VNZ*. K.: Akademiia, 2003. 450 s.
13. Kirshenblat S. V. Dosvid vykorystannia modeli «kolorovykh revoliutsii» u postkomunistychnykh rehionakh. *S // Politolohichni ta sotsiolohichni studii. Zbirnyk naukovykh prats*. 2010. P50 T. IKh. S. 463–474.
14. Kolodii A. Fenomen Maidanu v konteksti poshuku modeli vriaduvannia. *Ahora. Revoliutsiia vidbulasia: shcho dali?* 2014. Vyp. 13. S. 22–36.
15. Kulchytskyi S. *Pomarancheva revoliutsiia*. K. : Heneza, 2005. 368 s.
16. Lein D. «Tsvetnaia» revoliutsiia kak politicheskyi fenomen. *Sotsyolohiia : teoriia, metody, marketinh*. 2010. S. 16–38.
17. Lohvyna V. L. *Politolohiia. Navch.posib*. K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 304 s.
18. Maksimov Y. V. «Tsvetnaia» revoliutsiia – sotsyalnyi protsess ili setevaia tekhnolohiia? / Iliia Vadimovich Maksimov / *Monohrafiia*. M. : Knyha po Trebovaniyu, 2010. 116 s.
19. Naumkina S. M., Kravets H. V. Suchasni «zakhidni» ta «skhidni» revoliutsii: klasychna skladova i osoblyvosti zdiisnennia. *Aktualni problemy polityky*. 2015. Vyp. 56. S. 173–181.

20. Orekhovskaia N. E. Sushchnost i mesto «tsvetnykh revoliutsii» v riadu revoliutsii. Istorycheskaia i sotsyalno-obrazovatelnaia mysl. 2012. № 2 (12). S. 124–127.
21. Politolohichni entsyklopedychni slovnyk / Za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina. – 2-e vyd., dop. i pererob. K. : Heneza, 2004. 736 s.
22. Politolohichni entsyklopedychni slovnyk / uporiad. V. P. Horbatenko; za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Horbatenka. 2-e vyd., dop. i pererob. K. : Heneza, 2004. 736 s.
23. Ponomareva E. H., Rudov H. A. «Tsvetnye revoliutsii»: priroda, simvoly, tekhnolohii. Obozrevatel. Observer. 2012. № 3. S. 36–48.
24. Pocheptsov H. Revoliutsiia.com. Osnovy protestnoi inzhenerii. M.: Evropa, 2005. 532 s.
25. Puhachev V. P. Upravlenie svobodoi. M.: KomKnyha, 2005. – 272 s.
26. Putyn: Neobkhodimo provesti analiz vseh «tsvetnykh revoliutsii», v tom chysle na Ukraine [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://itartass.com/politica/1079136>.
27. Romaniuk O. Postkomunistychni revoliutsii Politychni menedzhment. 2005. № 4. S. 16–28.
28. Sambros A. «Fenomen tsvetnykh revoliutsii» [Elektronnyi resurs] / A. Sambros. Rezhym dostupa : http://politua.info/index.php?option=com_content&task=view&id=431.
29. Sasyn H. Kolorovi revoliutsii : sutnist, osnovni rysy, prychny vynyknennia ta politychni naslidky. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2015. III (7), Issue : 42. R. 40–42.
30. Siruk M. Kyrhyzka opozytsiia domohlasia pryiniattia novoi konstytutsii / M. Siruk // Den. 2006. № 195. S. 3.
31. Solovei V. D. «Tsvetnye revoliutsii» I Rossiia / V. D. Solovei // Sravnytelnaiia politika. 2011. № 1. S. 33–43.
32. Trotsiuk M. M. Politychni rezhymy Ukrainy ta Hruzii pislia «kolorovykh revoliutsii». Studentski naukovy zapysky. Seriia «Sotsialno-politychni nauky». 2011. Vyp. 3. Rezhym dostupu : <http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/868>.
33. Khantinhon S. F. Politicheskii poriadok v meniaiushchykh obshestvakh. M. : Prohress-Traditsiia, 2004. 480 s.
34. Khantinhon S. F. Tretia volna. Demokratizatsiia v kontse XX veka; per. s anhl. M.: ROSSPEN, 2003. 386 s.
35. Shveda Yu. «Revoliutsiia hidnosti» v konteksti zahalnoi teorii sotsialnykh revoliutsii. Ahora. Revoliutsiia vidbulasia: shcho dali? 2014. Vyp. 13. S. 5–14.
36. Iusupova-Farzalieva D. M. «Tsvetnye revoliutsii» kak sledstvie krizisna sovremennykh demokratii. Vestnik Instituta stratezhicheskikh issledovaniï PHLU : Sbornik nauchnykh trudov. 2012. Vyp. 3: Eversionnyi vektor mirovoi politiki: teoriia, stratehiia, taktika. S. 28–30.
37. Hale H. Regime Cycles: Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Russia // World Politics. 2005. Vol. 58. – No.1. P. 133–165.

Chak Angelina. The Phenomenon of «Color Revolution» as a Political Phenomenon of the Present. The article defines the essence of the concept of revolution and identifies the factors that influence the possibility of its implementation. Different approaches to the definition of «political revolution» are emphasized. The essence of «color revolutions» is considered in comparison with the theoretical approach of many as domestic so foreign researchers.

The author defines peculiarities of the «color revolutions» 1) they are possible only in those societies that have not yet been divided into classes according to the capitalist principle or have not yet realized this division; 2) the form of the revolution is the mass rallies, demonstrations and pickets held by the opposition after the elections, the results of which do not satisfy the opposition. Mass protests lead to a repeat vote or to powerfully seize the authorities with a crowd of Protestants and the escape of major political figures from the country and the holding of elections. In both cases, the opposition comes to power; 3) the revolution takes place under the anticorruption and radical democratic slogans; 4) on the eve of the revolution form numerous youth organizations, which subsequently form the so-called «field detachments of the revolution»; 5) bloodless nature.

The factors contributing to the success of «color revolutions» include: internal and external. The main internal factors are: corruption; economic tension; ethnic conflicts on the territory of the state; the absence of any prospects for the population. In all cases of «color» revolutions, an active role was played by an «external player», without which none of the revolutions would never have happened and this player is the United States of America.

10 factors of «color revolutions», which S. Belkowski defined: external pressure, is emphasized; delegitimization; paralysis of vertical social mobility; contradictions within the ruling elite; lack of a future project; opposition force; the inability of the authorities to use force; regional-ethnic contradictions; personal union of bureaucrats and politicians in the ruling class; An excuse for a revolution could be falsification of elections or a serious local catastrophe.

Illuminated technological algorithm of «color revolutions», as well as analyzed examples of «color revolutions».

Key words: «color revolutions», revolution, political revolution, coup d'état, change of power, falsification of elections.

Стаття надійшла до редколегії
10.05.2018 р.